

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

SERIES 2: 55 - TRAVELLING TO EGYPT OU ISRAEL CENTER - SPRING 2023

- As Pesach approaches, a large number of Israelis are ironically planning trips to Egypt, or at least to the Sinai coastal resorts.
- After the Exodus, the Torah apparently prohibits travel back to Egypt. In this shiur we will explore the parameters of this mitzva.

A] THE TORAH VERSES

1. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם אַל-תִּירְאוּ אֶל-הָעַם אֲשֶׁר-אֶתְיָצְבוּ וְרֵאוּ אֶת-יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד-עוֹלָם.

שמות י"ג

Moshe promises the people as they leave Egypt that the Jews would never see the Egyptians again.¹

2. רַק לֹא-יִרְבֶּה-לָּךְ סוּסִים וְלֹא-יָשִׁיב אֶת-הָעָם מִצְרַיִם לְמַעַן הַרְבוֹת סוּס וְהָ אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד.

דברים י"ז

Devarim includes a prohibition on the king having too many horses to avoid him sending people down to the horse markets in Egypt. God had told the people that they would no longer return to Egypt along that route - 'baderech hazeh'.²

3. וְהִשִּׁיבָה ה' מִצְרַיִם בְּאֵינֹתָיִם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לָךְ לֹא-תִסְיֵף עוֹד לִרְאֹתָהּ וְהִתְמַכְרְתֶם שָׁם לְאִיבֵיךָ לְעַבְדִּים וּלְשִׁפְחוֹת וְאִין קָנָה.

דברים כ"ח

The Tochacha includes a curse that the people would be taken as slaves on ships down to Egypt, even though they had been promised they would never return to see it.³

B] THE MITZVAH NOT TO RETURN TO EGYPT

4. בשלשה מקומות הזהיר המקום לישראל שלא לחזור למצרים שנה' כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת-מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד-עוֹלָם. ואומר (דברים י"ז) וְהָ אָמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד. ואומר (דברים כ"ח) וְהִשִּׁיבָה ה' מִצְרַיִם בְּאֵינֹתָיִם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי לָךְ לֹא-תִסְיֵף עוֹד לִרְאֹתָהּ. בשלשתם חזרו שם ובשלשתם נפלו. הראשונה בימי סנחריב שני' (ישעיהו ל"א) הוּי הַיְרָדִים מִצְרַיִם לְעִזְרָה [על-סוסים] יִשְׁעֵנוּ וְיִבְטְחוּ עַל-רֶכֶב כִּי רָב וְעַל פָּרָשִׁים כִּי-עֲצָמוּ מְאֹד וְלֹא שָׁעוּ עַל-קִדּוּשׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת-ה' לֹא דָרְשׁוּ. השנית בימי יוחנן בן קרח שני' (ירמיהו מב"ט) וְהִיְתָה הַחֵרֶב אֲשֶׁר אָתֶם יִרְאִים מִמֶּנָּה שָׁם תִּשְׁיֵג אֶתְכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִרְעִיב אֲשֶׁר-אֶתֶם דְּאֹגִים מִמֶּנּוּ שָׁם יִדְבַק אֶתְרִיכֶם מִצְרַיִם וְשָׁם תָּמֹתוּ. והשלישית בימי טורנינוס. בשלשתן חזרו ובשלשתן נפלו הה"ד (הושע י"א) וְיָתִי אֶפְרַיִם כִּי־וָנָה פוֹתָהּ אֵין לָב מִצְרַיִם קָרְאוּ אֲשׁוּר הִלְכוּ.

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דזויהי פרשה ב

Chazal identify the above verses in Torah as three sources which warn the Jewish people not to return to Egypt. Nevertheless, they ignored these warnings on at least three occasions and were punished - first in the time of Sancheriv when the Jews ran to Egypt⁴ for military support, secondly after the first churban and the murder of Gedaliah ben Achikam when Yochanan ben Kareach escaped to Egypt to flee punishment by the Babylonians, and thirdly in the time of the Roman emperor Trajan.⁵

1. This verse focuses more on the Egyptian people than the territory of Egypt, although the implication seems to be that they people would not return to Egypt. However, this distinction - between the Egyptian people and its territory - will be halachically relevant below. A narrower reading of the verse would refer to the Egyptians who were chasing after them now, and who they would never see again.
2. Here the focus is on the land of Egypt, although there seems to be a specific concern with the 'derech' - the route taken to return.
3. Here the focus also appears to be on seeing the land of Egypt. Although the 'derech' is mentioned, this is not the route (on ships) that the Jewish people took when they left. Some commentators read this as a reference to boats bringing Jewish slaves back to Egypt across the Red Sea which they had crossed to leave. A number of mefarshim suggest that there are two separate issues here. The verse in Shemot relates to not being with the people and the verses in Devarim to not being in the land of Egypt. (R. Y.F. Perlow - Sefer Hamitzvot of R. Saadya Lo Taaseh 235)
4. Rashi identifies this with King Hoshea and the 10 northern tribes. In Melachim II Chap 17 we see how Hoshea's fruitless attempts at alliance with Egypt drew the wrath of Ashur.
5. Trajan was emperor of Rome from 98-117 CE.

5. בג' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב ארץ מצרים בימי טרוגיינוס הרשע נולד לו בן בתשעה באב והיו מתעניין. מתה בתו בחנוכה והדליקו נרות. ושלחה אשתו ואמרה לו עד שאת מכבש את הברברים **בוא וכבוש את היהודים שמרדו בך**. והקיפן ליגיונות והרגן. אמר לנשיהן נשמעות אתם לליגיונותי ואין אני הורג אתכם. אמרין ליה מה דעבדת בארעיא עביד בעיליא. ועירב דמן בדמן והלך הדם בים עד קיפריס. באותה השעה נגדעה קרן ישראל ועוד אינה עתידה לחזור למקומה עד שיבוא בן דוד.

תלמוד ירושלמי מסכת סוכה פרק ה הלכה א

The Yerushalmi quotes this Mechilta and give more details about the destruction of the Egyptian community by Trajan. It tells of a Jewish rebellion⁶ and a massacre of men and women such that the blood 'flowed in the sea up to Cyprus'.

6. והמצוה המ"ו היא שהזהירו משכון בארץ מצרים לעולם והוא אמרו יתעלה לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. וכבר נכפלה האזהרה בזה שלש פעמים. אמרו (מכילתא בשלח יוש' סוכה רפ"ד) בשלשה מקומות הזהיר הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא לשוב למצרים ובשלשה חזרו ובשלשה נענשו. ואף על פי שהנראה מן הדברים שהוא ספור באה הקבלה שהוא אזהרה. וכבר התבאר בגמר סוכה (נא:) כי אלכסנדריה היא גם כן מכלל העירות האסורות לשכון בהם. ומים אלכסנדריה ימדד חתכה אורך ארבע מאות פרסה ורוחב ארבע מאות פרסה והיא כלל ארץ מצרים האסורה לשבת בה.

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה מו

The Rambam cites this as one of the 613 mitzvot and rules that a Jew is never allowed to live in Egypt⁷. He specifically defines this as including Alexandria and extends it to a square of 400 x 400 parsao⁸ from the coast at Alexandria.

7. וזומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים. מן הים הגדול ועד המערב ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר הכל אסור להתישב בה. בשלשה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב למצרים, שנאמר לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, לא תוסיף עוד לראותה, לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. ואלכסנדריאה בכלל האיסור.

רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה ז

The Rambam also rules this in the Mishneh Torah.⁹

8. **שלא לשכון בארץ מצרים לעולם** (א) שלא נוסף לשוב בדרך מצרים לעולם, כלומר שלא נלך לקבוע דירתנו במצרים, ועל זה נאמר (דברים י"ט) **וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד**. ונכפלה המניעה בזה שלשה פעמים. אמרו זכרונם לברכה (מכילתא בשלח י"ג) בשלשה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב בארץ מצרים ואף על פי שמן הנגלה שבו נראה שיהיה ספור, באה הקבלה עליו שהוא מניעה. מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה (סוכה נא:) שלא העיר מצרים לבדה היא בכלל האיסור אלא אף בכל אסכנדריא אסור לשכון, ומים אסכנדריא באורך ארבע מאות פרסה וברוחב ארבע מאות פרסה באיסור זה. ונוהג איסור זה בכל זמן בזכרים ונקבות. ועובר על זה וקבע דירתו שם עבר על לאו זה.

ספר החינוך פרשת שופטים מצוה תק

The Sefer Hachinuch includes this in the 613 mitzvot and follows the Rambam - even though there are three verses, it is counted as one mitzvah only. The repetition of the verses underlines the severity of the prohibition.

- However, the prohibition to live in Egypt **does NOT** appear in the Tur or the Shulchan Aruch!

C] THE BOUNDARIES OF THE PROHIBITION

Current political borders of Egypt

1,600 km square centered on Alexandria

6. There was a major rebellion by the Jews of Egypt against the Romans in 114-117.
7. He also brings certain exceptions which we have not quoted in this source but will see below.
8. 400 parsao^t = 1600 mil. According to R. Chaim Naeh's measure this is 1,536 km (956 miles) and according to the Chazon Ish 1,840 km (1,140 miles).
9. In bringing all 3 Torah verses, the Rambam appears to rule like the Yerushalmi (Succah 5:1) and not like the Bavli (Succah 51a) which only cites Devarim 17:16. Maharsha understands that the Bavli sees Shemot 14:13 as a promise rather than a prohibition and (presumably) Devarim 28:68 as a punishment, rather than a prohibition.

1,600 km square to the west of Alexandria¹⁰

1,600 km square to the east of Alexandria¹¹

C1] THE SOUTHERN BORDER OF ERETZ YISRAEL

- Wherever the prohibited boundaries of Mitzrayim are drawn they cannot by definition include any part of Eretz Yisrael in which there is a mitzva to live!

9. (יח) בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת-אֲבָרָם בְּרִית לְאִמּוֹר לְזָרְעוֹךָ נִתְּנָלִי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד-הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר-פְּרָת.

בראשית טו"ח

In Bereishit the south-western border of Eretz Yisrael is described as 'Nahar Mitzrayim'.

10. וְשָׂתִי אֶת-גְּבֻלְךָ מִיַּם-סוּף וְעַד-יָם פְּלִשְׁתִּים וּמִמֶּדְבָּר עַד-הַנְּהַר כִּלְאֵי אֲתָנּוֹ בִּידְכֶם אֶת יִשְׂבֵי הָאָרֶץ וְגַרְשָׁתֶמוּ מִפְּנֵיךָ:

שמות כג"א

In Shemot, that border is described as 'from the Red Sea to the Philistine Sea' (the Mediterranean).

11. (ה) וְנָסַב הַגְּבִיל מֵעַצְמוֹן נַחַל מִצְרַיִם וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו הַיָּמָה:

במדבר לד"ה

In Bamidbar, that border is described as 'Nachal Mitzrayim'.

- There is a dispute in the commentators as to the identity of this boundary:
- (i) Many commentators¹² understand it to be the easternmost tributary branch of the Nile, which is the line of the Suez Canal today. This line would fit well with the description of the border 'from the Red Sea to the Mediterranean'.
- (ii) Other commentators understand it to be Wadi al-Arish¹³.
- (iii) A minority of commentators understand it to be the main route of the Nile¹⁴.

1,600 km square west of Wadi al-Arish

1,600 km square west of Suez Canal

1,600 km square west of the Nile

10. Most of this area is desert and uninhabited.
 11. This will now include part of the Sinai peninsular - see below.
 12. Including Targum Yonatan, Talmud Yerushalmi, Rashi, Rambam, Tosafot, Rokeach, Radak, and the Gaon of Vilna.
 13. Rav Saadia Gaon, Kaftor veFerach, Radvaz in the view of some Acharonim.
 14. The Maharikash (Rabbi Ya'akov Costaro (1525-1610) understood that Rambam, who lived in Cairo in the eastern part of the Nile, considered himself as living within the borders of the Land of Israel!

D] JEWISH SETTLEMENT IN EGYPT

- Although the Torah apparently warns against future settlement in Egypt, there has been an almost constant Jewish presence in Egypt since the first temple period.

D1] IN TANACH

- Melachim 1 Chap 10 - Shlomo sends delegations down to Egypt to buy horses.

12. וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַלַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לֵה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם.

ישעיהו כ"ג

*Yishayahu famously prophesies in the 8th century BCE the return of the expelled Jews from the land of Egypt.*¹⁵

13. (כו) וַיָּקָמוּ כָּל-הָעָם מִקְטוֹ וְעַד-גְּדוֹל וְשָׂרֵי הַחַיִּלִּים וַיָּבֹאוּ מִצְרַיִם כִּי יָרְאוּ מִפְּנֵי כְשָׁדִים.

מלכים ב כה:ו

Sefer Melachim II ends with the Jews fleeing en masse to Egypt to escape the wrath of the Babylonians after the murder of Gedaliah ben Achikam.

14. (א) הַדְּבָר אֲשֶׁר הָיָה אֶל-יִרְמְיָהוּ אֶל כָּל-הַיְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַיֹּשְׁבִים בְּמִגְדֹל וּבְתַחְפַּנְחָס וּבְנֹף וּבְאֶרֶץ פְּתָרוֹס לֵאמֹר: (ב) וְלִקְחָתִי אֶת-שְׂאֵרֵי יְהוּדָה אֲשֶׁר-שָׁמוּ פְּנֵיהֶם לְבֹא אֶרֶץ-מִצְרַיִם לְגוֹר שָׁם וְתָמוּ כָּל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְלוּ בַחֲרֵב בְּרָעַב יִתָּמוּ מִקְטוֹ וְעַד-גְּדוֹל בַּחֲרֵב וּבְרָעַב יָמָתוּ וְהָיוּ לְאֵלֶּה לְשִׁמָּה וּלְקַלְלָהּ וּלְחַרְפָּהּ: (ג) וּפְקַדְתִּי עַל הַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר פְּקַדְתִּי עַל-יִירוּשָׁלַם בַּחֲרֵב בְּרָעַב וּבְדָבָר: (ד) וְלֹא יִהְיֶה פְּלִיט וְשָׂרִיד לְשְׂאֵרֵי יְהוּדָה הַבָּאִים לְגוֹר-שָׁם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלִשְׁבוּ אֶרֶץ יְהוּדָה אֲשֶׁר-הִמָּה מִנְּשָׂאִים אֶת-נַפְשָׁם לָשׁוּב לְשִׁבַת שָׁם כִּי לֹא-יָשׁוּבוּ כִּי אִם-פְּלִטִים: (ט) וַיַּעֲנֵנוּ אֶת-יִרְמְיָהוּ כָּל-הָאֲנָשִׁים הַיְדֻעִים כִּי-מִקְטָרוֹת נִשְׁיָהִם לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וְכָל-הַנְּשִׁים הַעַמֻּדוֹת קָהָל גְּדוֹל וְכָל-הָעָם הַיֹּשְׁבִים בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בַּפְּתָרוֹס לֵאמֹר: (טו) הַדְּבָר אֲשֶׁר-דִּבַּרְתָּ אֵלֵינוּ בְּשֵׁם ה' אֵינְנוּ שֹׁמְעִים אֲלֶיךָ:

ירמיהו פרק מד

Yirmiyahu¹⁶ predicts the utter destruction of the Jews who had sought refuge in Egypt. Yet they refused to listen!

D2] EARLY SECOND TEMPLE - THE JEWISH TEMPLE AT ELEPHANTINE¹⁷

- The Jews¹⁸ had their own temple to Y-H-W¹⁹ which functioned alongside that of the Egyptian god Khnum. Other Gods appear to have been worshiped by these Jews together with Y-H-W, indicating syncretistic²⁰ and polytheistic practices.

- A letter was found written in 407 BCE to Bagoas, the Persian governor of Judea, appealing for assistance in rebuilding the Jewish temple in Elephantine, which had recently been badly damaged by an anti-Jewish rampage on the part of a segment of the Elephantine community.

- The Jews of Elephantine speak of the antiquity of the damaged temple:

“Now our forefathers built this temple in the fortress of Elephantine back in the days of the kingdom of Egypt, and when Cambyses came to Egypt he found it built. They (the Persians) knocked down all the temples of the gods of Egypt, but no one did any damage to this temple.”

15. Yishayahu may have been referring to existing Jewish communities in Egypt or future emigrations to Egypt. See also Zecharia 10:10.
 16. Rashi explains that Babylonia also conquered Egypt and destroyed the Jewish communities there. See Malbim (ibid) who explains that two groups of Jews went down to Egypt at the end of the First Temple period. One group intended to leave Israel for good and make a new permanent life in Egypt. Yirmiyahu predicted that they would be totally destroyed. A second group had been forced down to Egypt by Yochanan b. Kareach and were hoping to return to Israel. Yirmiyahu predicted that some of them would make it back, but only refugees. Most would die in the hunger and plague caused by war.
 17. Also know as Yeb or Hav - hence the Hebrew word for ivory - shenhav.
 18. Judean mercenaries and their families lived on Elephantine, starting in the seventh century BCE when Egypt was controlled by the Persians. These mercenaries guarded the frontier between Egypt and Nubia to the south. Following the Babylonian destruction of Jerusalem in the sixth century BCE, some Judean refugees traveled south and settled on Elephantine.
 19. This was the form of the Tetragrammaton (Y-H-W-H) used in Elephantine.
 20. Inscriptions from around the 8th century BCE were found in Kuntillet Ajrud in the north-east of the Sinai Peninsular which include the phrases "Y-H-W-H of Samaria and his Ashera" and "Y-H-W-H of Teman and his Ashera". This form of syncretistic worship, where Jews combined worship of God and pagan deities may have been the object of Eliyahu's famous reproach to the Prophets of the Ba'al - 'how long will you skip between two opinions' (Melachim I 18:21).

- The community also appealed for aid to Sanballat I, a Samaritan potentate, and his sons Delaia and Shelemia, as well as Yochanan ben Eliashiv²¹.
- By the middle of the 4th century BCE, the temple at Elephantine had ceased to function.

D3] LATE SECOND TEMPLE - BEIT CHONYO: THE JEWISH TEMPLE OF ONIAS

- The city of Alexandria was founded in 332 BCE by Alexander the Great. The Jews received 2 of the 5 districts!
- Josephus writes²² that, when Judea was taken by Ptolemy after Alexander's death, Ptolemy led 120,000 Jewish captives to Egypt from the areas of Judea, Jerusalem, Samaria, and Mount Gerizim. With them, many other Jews, attracted by the fertile soil and Ptolemy's liberality, emigrated there of their own accord. Josephus also claims that these 120,000 captives were shortly after freed from bondage by Philadelphus.²³

15. הרי עלי עולה יקריבנה במקדש. ואם הקריבה בבית חוניו לא יצא. שאקריבנה בבית חוניו יקריבנה במקדש ואם הקריב בבית חוניו יצא. רבי שמעון אומר אין זו עולה. הריני נזיר יגלח במקדש ואם גלח בבית חוניו לא יצא. שאגלח בבית חוניו יגלח במקדש ואם גלח בבית חוניו יצא. רבי שמעון אומר אין זה נזיר. הכהנים ששמשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש בירושלם

משנה מסכת מנחות פרק יג משנה י

Chazal refer often to Beit Chonyo - an alternative Temple that existed in Egypt during the late Second Temple period.

- Chonyo was one of the sons of Shimon HaTzadik²⁴, Cohen Gadol and one of the last of the Anshei Keneset HaGedola. Bitter over being rejected as successor of his father's position²⁵, he left Yerushalayim and founded an alternative temple near Alexandria.
- The location of temple is Leontopolis, now known as Tell el-Yahudiya - the Jewish hill, about 170 km south east of Alexandria.
- Beit Chonyo was built in around 170 BCE on the site of a ruined pagan temple and was made as an imitation of the (pre-Herodian) Temple in Jerusalem, although it was smaller and less elaborate.
- The Jewish community in Alexandria was largely destroyed in a major pogrom in 68 CE.
- Beit Chonyo was destroyed by the Romans in 73 CE.²⁶

D4] THE GREAT SYNAGOGUE OF ALEXANDRIA

16. תניא, רבי יהודה אומר: מי שלא ראה דיופלוסטון של אלכסנדריא של מצרים לא ראה בכבודן של ישראל. אמרו: כמין בסילקי גדולה היתה, סטיו לפנים מסטיו. פעמים שהיו שם ששים רבוא כיוצאי מצרים ואמרי לה כפלים כיוצאי מצרים. והיו בה שבעים ואחת קתדראות של זהב כנגד שבעים ואחד של סנהדרי גדולה, כל אחת ואחת אינה פחותה מעשרים ואחד רבוא ככרי זהב. ובימה של עץ באמצעיתה, וחזן הכנסת עומד עליה והסודרין בידו. וכיון שהגיע לענות 'אמן' - הלה מניף בסודר, וכל העם עונין אמן. ולא היו יושבין מעורבין, אלא זהבין בפני עצמן, וכספין בפני עצמן, ונפחין בפני עצמן, וטרסיים בפני עצמן, וגרדיים בפני עצמן. וכשעני נכנס שם היה מכיר בעלי אומנתו ונפנה לשם, ומשם פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. אמר אבוי: וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדן. מאי טעמא איענשו? - משום דעברי אהאי קרא לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, ואינהו הדור אתו.

סוכה נא:

Chazal describe the grandeur of the Great Synagogue of Alexandria which held tens of thousands. According to the Gemara it was destroyed as a punishment for their not having observed the prohibition of living in Egypt.

17. תני א"ר יודה כל שלא ראה דיפלי איסטבא של אלכסנדריאה לא ראה כבוד ישראל מימיו. ומי החריבה? טרוגיניוס הרשע. תני רשב"י בג' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב ארץ מצרים

תלמוד ירושלמי מסכת סוכה פרק ה הלכה אעבודה זרה כה:

In the Yerushalmi, the destruction of the Great Synagogue is attributed to to Trajan.²⁷

21. Both Sanballat and Yochanan are mentioned in Nechemia, 2:19 and 12:23.

22. Antiquities xii verses 7, 9, 11.

23. An inscription recording a Jewish dedication of a synagogue to Ptolemy and Berenice was discovered in the 19th century near Alexandria.

24. The story of Chonyo is set out in Menachot 109b. Some academics consider the founder of the Temple of Onias to have been the great-grandson of Shimon Hatzadik. Josephus relates the account in Wars of the Jews i. 1, § 1; and vii. 10, § 2, and in Antiquities of the Jews (xiii 1-3).

25. The political motivation of building this imitation temple may also have been to move the Jewish people away from the Syrians and towards the Ptolemies. The Chanuka story and the revolt against the Syrian Greeks took place not long after the founding of Beit Chonyo. Many of the Jewish settlers in the Land of Onias were military colonists who served in the army of the Ptolemaid kings. Ananias and Chelkias, the sons of Onias IV, both served as generals in the army of Cleopatra III (117-81 BCE).

26. According to Josephus (Wars vii. 10, § 2-4), Beit Chonyo existed for 343 years, though the generally accepted academic opinion is that this number should be changed to 243. Josephus relates that the Roman emperor Vespasian feared that, through this temple, Egypt might become a new center for Jewish rebellion and therefore ordered the governor of Egypt, Lupus, to demolish it. Lupus died in the process of carrying out the order; and the task of stripping the temple of its treasures, barring access to it, and removing all traces of divine worship at the site was completed by his successor, Paulinus, which dates the event to c. March-August 73 CE.

27. The Abarbanel (Introduction to Melachim I) supports the version in the Yerushalmi and explains that the attribution by the Bavli of the destruction to Alexander of Macedonia is a mistake. In fact the destruction of the Great Synagogue and the Alexandrian community was by Trajan as a result of the Jewish revolt in Egypt against the Romans in 117 CE. There

- Under Byzantine rule, the Egyptian Jewish community was heavily persecuted and a large number of Jews (by some estimates around 100,000) were expelled from Alexandria by the patriarch Cyril in 414 CE.²⁸

D5] ISLAMIC RULE (641-1882)

- The Arabs conquered Egypt²⁹ in 641 CE and the land was controlled by subsequent Muslim dynasties - Umayyad (661-750), Abassid (750-863), Tulunid (863-905), Fatimid (969-1169), Ayyubid (1169-1250), Mamelukes (1250-1517), Ottoman (1517-1882).
- Many great Rabbinic figures lived in Egypt during this period, including:
 - (i) Rav Saadya Gaon - born in Faiyum in 892 CE.
 - (ii) R. Yehuda HaLevi visited in 1141.
 - (iii) Benjamin of Tudela visited in 1160
 - (iv) Rambam, who lived in Fustat, Cairo from 1168 until his death in 1204.
 - (v) R. Ya'akov Beirav (1474-1546) - expelled from Spain and became a Rav in Cairo.
 - (vi) Radvaz (1479-1573) - expelled from Spain and Chief Rabbi of Egypt for 40 years.
 - (vii) R. Betzalel Ashkenazi (1520-1592), author of the Shitah Mekubetzet.
 - (viii) Arizal (1534-1573) - born and raised in Egypt.
- After the expulsions from Spain in 1492 and Portugal in 1498 many Jews fled to Egypt.
- Documents from the Cairo Geneiza (870-1880) demonstrate the rich life of Egyptian Jewry during this period.

D6] BRITISH RULE (1882-1952)

- Some Jews were active in the early days of the rise of Egyptian nationalism.
- As Zionism took hold in Palestine, the Jewish communities of Egypt were increasingly seen as a 'fifth column'.
- R. Ovadia Yosef was Chief Rabbi of Egypt 1947-1949.
- In 1948 there were over 75,000 Jews in Egypt. Many emigrated in the following years.
- After 1967 almost all remaining Jews were expelled from Egypt³⁰.
- In 2023 there are only 3 Jews known to be living in Egypt³¹.

18. ויש תימה על קבילות השוכנים שם, וגם רבינו המחבר עצמו הלך לגור שם. וליכא למימר שטעמו מפני שצא סנחריב ובלבל את העולם כדתיא צתוספתא דקידושין ... שהרי צפרק החליל (דף ק"ג) אמרינן ואלכסנדריאה מ"ט איעגוש משום דעברי אהאי קרא – לא תוסיפו לשוּב. ...

הגהות מיימוניות הלכות מלכים פרק ה הלכה ז

Many commentators have asked the obvious question. How could the Egyptian Jewish community, which included the greatest of Rabbinic figures, justify living in Egypt, apparently in clear violation of a Torah mitzva!?

D7] IDF INCURSIONS INTO EGYPT IN 1967 AND 1973

- As part of the IDF operations in Egypt during the 1967 and 1973 wars, a longer term Jewish presence on Egyptian soil was created. Clearly, this was permitted as part of the defence of Israel, but it also gave rise to a renewed interest in this topic.³²

was a later destruction of the community by a Roman Caesar - Alexander Severus (222-235 CE), hence the mistaken attribution in the Bavli.

28. In The History of the Decline and Fall of the Roman Empire (Vol 4 Chap XLVII), Edward Gibbon describes the Alexandria pogrom in the following terms: "Without any legal sentence, without any royal mandate, the patriarch (Saint Cyril), at the dawn of day, led a seditious multitude to the attack of the synagogues. Unarmed and unprepared, the Jews were incapable of resistance; their houses of prayer were leveled with the ground, and the episcopal warrior, after rewarding his troops with the plunder of their goods, expelled from the city the remnant of the unbelieving nation."

29. Some Jews came to Egypt from Arabia with the Arab conquerors. Amr ibn As reported 40,000 Jews in Alexandria in 641 CE.

30. In 2013, Dr. Essam al-Erian, a senior Muslim Brotherhood official and advisor to the then Egyptian President Mohammed Morsi called in a TV interview on the Egyptian Jews who had immigrated to Israel to return home. "I hope that, God willing, the Jews will return to their homeland. I am calling on them and telling them: Egypt is your land. Why should you go on living under an oppressive and racist regime, a regime of occupation?" His colleagues in the Egyptian political establishment lashed out against him and he was forced to resign his official position. At the same time, Israelis of Egyptian origin greeted this invitation with skepticism. No one expects former Egyptian Jews to return. See <https://www.haggadot.com/clip/now-we-left-egypt-may-jew-now-live-egypt>

31. All are women and are not practising as Jews. One is anti-Zionist and married to a Catholic.

32. The opinions of various rabbinic authorities were collected in the 5735 issue of *Torah Shebe'al Peh*. R. Yehuda Gershuni also discussed the questions and its relevance in times of war and peace (*Sefer Kol Tzofayich* pp 439-445).

E] DO WE KNOW THE REASONS FOR THE MITZVA?

19. המצוה המ"ו היא שהזהירו משכון בארץ מצרים לעולם כדי שלא נלמד כפירתם ושלא נלך בדרכיהם המגונים אצל התורה

....

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה מו

The Rambam gives a reason for this mitzva - so that we do not learn from the heresies and the immoral practices of the Egyptians. Clearly this relates to Egyptians of the time and 'ma'aseh eretz Mitzrayim' that the Torah prohibits.³³

20. משרשי המצוה לפי שאנשי מצרים רעים וחטאים. והאל ברוך הוא הוציאנו משם וגאלנו בחסדיו מידם ליכותנו ללכת בדרכי האמת. ורצה בטובו הגדול עלינו לבלתי נשוב עוד להטמא בתוכם כדי שלא נלמוד כפירותיהם ולא נלך בדרכיהם המגונים אצל תורתנו השלמה.

ספר החינוך פרשת שופטים מצוה תק

The Chinuch gives the same explanation.

- The Arizal³⁴ gave a kabbalistic reason for the prohibition. The presence of Jews in chu'l is to gather and release the remaining sparks of holiness from their klipot. This was fully completed in Egypt³⁵ due to the zechut of Moshe and the Jewish people there. So there is no justification for visiting Egypt today.
- According to this reasoning, the prohibition should only apply in Biblical times to the Egyptians of those days.
- However, halacha follows the view 'ein darshin ta'ama dekra' - we do NOT use the ostensible reasons of the mitzva in order to rule halachot relating to that mitzva. There may be many other reasons for the mitzva to be included in the Torah and we cannot cancel a mitzva just because we think its reason does not apply³⁶.
- Also, the Gemara clearly applied the prohibition to the Jews of Alexandria who lived long after the ancient Egyptians.³⁷

F] HALACHIC JUSTIFICATION FOR JEWISH SETTLEMENT OF EGYPT**F1] IT WAS A TEMPORARY MITZVA FOR THAT GENERATION**

21. וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. זו מצוה לשעה כדי שלא ילמדו ישראל מעשיהם, ולפי שהיו המצריים נודעים ומפורסמים בכל תועבה, כענין שכתוב: (ויקרא יח:ג) כמעשה ארץ מצרים וגו'. לכך נזהר להם כן, ואינה מצוה לדורות שיאסור הכתוב הדירה במצרים לעולם. והרי אנו רואין כמה קהלות דרות שם מאז ועד היום, ואילו היתה מצוה לדורות לא היו ישראל קדושים מקילין צוה לדור שם. ואילו עשו כן היו החכמים שזכר דור ודור מוחים בידם.

רבינו בחיי דברים יז:טו

Rabbeinu Bachya³⁸ points out that there CANNOT be an ongoing prohibition since so many observant Jewish communities have lived in Egypt over the generations. So he explains that the mitzva was only a temporary one for Biblical times, given the disgraceful practices of the Egyptians of those times.

- On that basis, was this a temporary mitzva only for the generation of the Exodus? Or for as long as the ancient Egyptian culture continued. If so, how was that to be assessed?
- This approach also seems to be against the Gemara in Succah 51b, unless the suggestion is that the Egyptians of Roman times were no better than the ancient ones.

F2] IT IS A PERMANENT MITZVA BUT ONLY PROHIBITS GOING BACK TO EGYPT FROM ISRAEL

22. ויש שסוברין שמצות דורות היא, אבל לא אסר הכתוב הדירה במצרים אלא לחותן שצאים לשם מא"י. וכן יורה לשון 'בדרך הזה' שאתם הולכים שמגמת פניכם לארץ לא תשובון ממנו למצרים.

רבינו בחיי דברים יז:טו

Rabbeinu Bachya gives a second explanation. According to this, the mitzva is permanent, but very limited. It only prohibits going back to Egypt from Eretz Yisrael along the same route that they left.

33. Vayikra 18:3.

34. Sefer Halikutim Ki Tetze.

35. Berachot 9b states that when the Jews left Egypt they made it 'like a bird trap that has no grain and like the depths of the sea in which there are no fish'.

36. R. Moshe Taragin examines the parshanut and reasons for the mitzva in his article - <https://www.etzion.org.il/en/holidays/pesach/returning-egypt>

37. One could suggest that the culture of the ancient Egyptians remained even into the Roman period. However, once Moslem rules of Egypt began, the dominant culture was Islamic, which is quite different.

38. This is also the position of Rabbeinu Meyuchas b. Elyahyu in his Torah commentary.

- According to this, do the prohibition apply even to a visit to Egypt, or only permanent dwelling?
- How 'route-specific' is it? What if the return to Egypt is by a different route, eg a sea crossing from Jaffa to Alexandria?³⁹

23. ויש תימה על כמה קהילות השוכנים שם וגם רבינו משה צ'רי מיימון הלך לשם לגור. ושמא טעמו משום שעלה סנחריב וזילבל כל העולם כולו וגם מלרים נתבלבלו ... ואין לנו טעם להחיר אם לא נפרש כפירוש הרב רבי אליעזר ממיץ (ע"פ יראים סי' שט ע"ש) לא תוסיפו וגומר – לא אסרה תורה אלא בדרך הזה, כלומר מארץ ישראל למלרים אבל משאר ארצות מותר.

ספר מצוות גדול לאוין סימן רכו

The Smag gives a little more credibility to the possible reason that Sanheriv mixed up the nations and the ancient Egyptians are no longer there, although notes that the Gemara in Succah does not accept that. In the end, he concludes that the prohibition is only to go to Egypt from Eretz Yisrael but it is permitted to do there from any other country.

24. וי"ל דלא אסרה תורה לשוב אלא בדרך זה דהיינו מארץ ישראל למצרים. אבל משאר ארצות מותר וכ"כ הרא"ם עכ"ל. וכן הוא בהגהות מיימון פרק ה' מהלכות מלכים (אות ב)

דרכי משה הקצר אבן העזר סימן ז

This view is given more halachic weight as it is the psak of the Rema - R. Moshe Isserlis - on the Tur.

25. [ז] ומותר לשכון בכל העולם וכו'. וא"ת על מה סמכו לשכון במלרים? ויש מי שכתב שלא אסרה תורה אלא בדרך הזה כלומר מא"י למלרים אבל משאר ארצות מותר ע"כ. ואין זה טעם מספיק. דהא קרא דלא תשוב בדרך הזה עוד יחא אבל הך קראי דכתיב לא תוסיפו לראותם עוד מאי איכא למימר.

רדב"ז הלכות מלכים פרק ה הלכה ז

The Radvaz notes that this approach, focusing on the 'derech', fits with only one of the pesukim but not with the others.

F3] THE MITZVA DOES NOT APPLY WHEN THE JEWS ARE IN EXILE

26. ... ומיהו תמיכה מילתא על מה סמכו העולם לגור בזמן הזה במלרים כגון הרמב"ם ז"ל וכמה גדולים אחרים. ויש אומרים שאותן עיירות כבר נתבלבלו ונחרבו ואלו עיירות אחרות הן שנתיישבו אחרי כן. ובי"ר אליעזר ממיץ תירץ שלא אסר הכתוב אלא להולך בדרך הבהא שמארץ ישראל והמדבר למלרים דכתיב קרא לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד. והנכון יותר שאין האיסור הבהא אלא בזמן שישראל שרויין על אדמתם. אבל בזמן הזה שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קאי הארץ כל חוזה לארץ אחד הוא ואין איסור אלא שלא לראת מדעת מן הארץ לחוזה לארץ.

חדושי הריטב"א מסכת יומא דף לח עמוד א

The Ritva gives even more weight to the reason that Sanheriv mixed up the nations and the ancient Egyptians and their cities are no longer there, quoting this as a possible solution. He also quotes the view that it only applies to those who go from Eretz Yisrael to Egypt. However, his preferred answer is that the mitzva only applies when the Jews are in a state of redemption living in Eretz Yisrael⁴⁰. However, once the Jews are in exile and scattered all over the world, Egypt is no different to any other country and the only prohibition is to move from Eretz Yisrael to chutz l' Aretz.⁴¹

F4] THE MITZVA DOES NOT APPLY ONCE THE ANCIENT EGYPTIANS ARE GONE

27. אבל קלת מהראשונים כתבו דעיקר האיסור כ"ז שאומה מלרים שם ולאחר שנתבלבלו האומות מותרים לדור שם והקשו לדעת הסוברים דמלרי באיסורו עומד לזכר בקהל

מנחת חינוך פרשת שופטים מצוה תק אות א

The Minchat Chinuch quotes Rishonim who rule that the prohibition ceased to apply once Sanheriv mixed up the nations since the original Egyptians are no longer there.⁴² Nevertheless, he notes that this approach may be contradicted by the halachic position on Egyptian converts.

39. In fact, the Kaftor VeFerach (Chap 5) indeed rules that the prohibition applies only if one travels from Israel to Egypt through the wilderness like the Jewish people in the Exodus. R. Yosef Nathanson in his commentary *Divei Shaul* on the Torah (Masei 1) explains that the listing of the precise route of the Exodus has halachic significance since the prohibition of return is only along that EXACT route! Others refute this based on the Jews of Alexandria, who were punished. Surely, they did not all return to Egypt along the exact route of the Exodus.

40. R. Yitzhak Herzog (Heichal Yitzchak EH 1:12) suggests that, according to this explanation of the Ritva, the prohibition may once again apply now that the Jewish people have returned in large numbers to form the State of Israel.

41. Rav Herzog (ibid) brings support for this position from the fact that the Tur and Shulchan Aruch, who bring all mitzvot which are relevant in our time, do NOT include this prohibition.

42. This is also noted by the Pri Chadash, as cited in *Shu't Chaim Sha'al* (#91) who notes that the inhabitants of Egypt today are regular Arabs with no connection to ancient Egypt. Nevertheless, some say that the Copts, a large Christian minority in Egypt are descended from the ancient Egyptians.

33. [ז] ומותר לשכון בכל העולם וכו'. ויש ליתן טעם שלא אסרה תורה אלא לירד לגור שם ולהשתקע כדאיתא בירושלמי וכל היורדים תחלה לא ירדו להשתקע אלא לסחורה. ואף על גב דאח"כ נשתקעו אין כאן אלא איסורא בעלמא ומפני טורח הטלטול ומיעוט ריוח המזונות נשאר במקומות לא חששו לאיסור זה. וכן משמע מתחלת לשון רבינו שכתב אסור להתישב צה אלא שמסוף כלשון משמע דאיכא איסור לאו.

רדב"ז הלכות מלכים פרק ה הלכה ז

The Radvaz suggests that, as long as the original move to Egypt was not meant to be permanent, the ultimate decision to stay is a Rabbinic prohibition only. In many cases, the Rabbis waived this due to the difficulty of moving and finding a living in other places. As such, many Jews may have moved to Egypt temporarily for business but became stuck there and unable to move away.

F7] THE PROHIBITION ONLY APPLIES TO THE NATION OR A TRIBE AND NOT TO INDIVIDUALS

34. והנה בגוף הקושיא על הדרים בארץ מצרים לכאורה נראה לפענ"ד דבר חדש. דבאמת התורה לא אסרה רק שלא ישבו שם רבים שיהי' שם אנשים בני מדינה אחת או שבט אחד עכ"פ מישראל. אבל על איזה אנשים שילכו שם לגור דבודאי לא ישבו שם להשתקע שמה יעשו מעט יהודים בין נכרים רבים. ואם אמרו חז"ל דישראל אחד אינו אוסר במבוי דלא ידור עמו דחשודין על ש"ד מכ"ש במצרים הגדולה ארבע מאות פרסה שבודאי לא ישבו אנשים מתי מספר במדינה גדולה כ"כ. ובודאי לא ישבו להשתקע שם וכל שאינו להשתקע אין איסור. ולכך כל שנמצאים שם איזה אנשים ליכא שום איסור ואף שאח"כ באים שם עוד איזה אנשים מכל מקום כל אחד ואחד אינו עושה איסור. וא"כ ל"ק על הרמב"ם וכל הנלווים עמו שכל אחד ואחד שבה שם אף שבה שם עם איזה אנשים לא עברו על האיסור. ואף שכתב הרמב"ם ולא הזהירה אלא לשוב להיחידים באמת שהוא תימה כמ"ש בגליון דאדרבא התורה הזהירה על כללות העם כמ"ש לא תוסיפון לשוב. ובש"ס בסוכה אמרו דנענשו על ששבו. וע"כ דהכונה שם דהיינו יחידים בלא מלך וב"ד ישראל. אבל אדרבא יחידים ממש אין איסור כמ"ש בטעמו וז"ב לדעתנו ודו"ק היטב.

שו"ת שואל ומשיב מהדורה תניינא חלק ד סימן קז

The Shoel U'Maishiv (19C Poland) suggest a novel reason⁴⁷. In his view, the prohibition was to form a permanent Jewish presence in Egypt. As such, it applies to the nation as a whole or a significant segment thereof. But individuals or a small community would be so vulnerable in a hostile non-Jewish environment that they would not stay long. As such, individuals like the Rambam did not breach the prohibition since they did not come en masse.⁴⁸

F8] THE PROHIBITION ONLY APPLIES TO INDIVIDUALS AND NOT TO LARGER COMMUNITIES

35. חידש לנו עוד חידוש: שלא הזהירה לשוב (לאמ"צ) אלא יחידים, שיש חשש שלא ילמדו ממעשיהם. אבל ציבורים שלמים של ישראל, שהם שוכנים ביחד במצרים אין בזה איסור. שכיון שהם מיוחדים מן האומות שם ע"י קבוצם בקדושה אינם בכלל אזהרת התורה, כיון שדריש טעמא דקרא משום שלא ילמדו ממעשיהן המקולקלים וזה לא שייך בציבורים. וזה מותר אפי' כ"ז שהיא ביד הגויים או לשכון בה להשתקע

שו"ת משפט כהן (ענייני ארץ ישראל) סימן קמה

Rav Kook has a approach which is almost the exact opposite of the Shoel U'Mashiv. He understands that, since the reason for the mitzva is the concern that people will learn from the immorality of the Egyptians, this is only an issue for individuals. Entire communities which move there will strengthen their members with strong Jewish values, so there is no concern and no prohibition.⁴⁹

F9] CAIRO IS NOT INCLUDED IN THE HALACHIC BOUNDARIES OF EGYPT

36. (ח) עכ"פ נראה דאם ביד היורד מצרימה (מאיזה סיבה שהיא) או השוכן בה, לבחור לגור בקהיר, מן הדין שיעדיף לגור בקהיר על יתר הערים. דיעוין בספר ערך לחם למהריק"ש ז"ל באה"ע סי' קכ"ח דס"ל בפשיטות שעיר אלקהירא איננה בשטח האיסור, וכי היא מלכות אחרת כמו קפוטקיא. ומעיד ובא כי וגם ראינו גדולי עולם שדרו ושכנו בעיר אל-קהרא ולא חששו לג' לאוין האמורים באיסור החזרה למצרים ע"ש.

47. See also Shu't Hitorerut Teshuva 1:218.

48. Even though the Rambam seems to indicate that the prohibition DOES applies to individuals and not the whole nation, the Shoel U'mashiv tries to read the Rambam as meaning that individual communities cannot come without the conquest of the king. But actual individuals were never prohibited. So, according to this approach, there are three levels - (i) full conquest by the Jewish king and Jewish rule is permitted; (ii) large numbers moving to live in Egypt under non-Jewish rule is prohibited. (This is also how he reads the prohibition in Succah 51b); (iii) individuals or small numbers are permitted to move to Egypt since it is assume they will not be able to stay long. This permission applies to the individuals even though there are already large numbers present there.

49. Rav Kook also argues that when the people of Israel conquer the land of Egypt, the kedusha of Eretz Yisrael would enter that land and remove its impurity.

וכ"כ גם בשו"ת רדב"ז ח"א סי' רנ"ב בתשובתו שם לענין זמן קריאת המגילה, דעיר חדשה היא שאין זו מצרים שיצאו ישראל ממנה. ולזו קורין הישמעאלים אלקהרה עיין שם, ויתכן שזוהי הסיבה שהרמב"ם ז"ל אחרי ישובו שנים מספר באלכסנדריה עקר דירתו משם ועבר לגור בקהיר (אשר החוקרים כותבים שלא ידעו סיבתה לשינוי מקום זה), והיינו שחיכה לזאת ההזדמנות שיוכל לעבור לקהיר בגלל זה שעל שם לא חל בכלל האיסור, וברגע שמצא השעת הכושר לכך הוציא את הדבר לפועל

שו"ת ציץ אליעזר חלק י"ד סימן פז

The Tzitz Eliezer dedicates this teshuva to a long essay on the prohibition of living in Egypt. In addition to some of the other reasons for heter shown above, he brings a view that Cairo is NOT part of ancient Egypt (unlike Alexandria). This is why many gedolim (including the Rambam) chose to live in Cairo.⁵⁰

F10] 'ONES', RAMBAM AND SERVICE OF THE KING

37. וא"ת תיקשי לרבינו שהרי נשתקע צמלרים. וי"ל דאנוס היה על פי המלכות שהיה רופא למלך ולשרים, וגם אני נתישצתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה וקצעתי שם ישיבה וכי האי גוונא מותר ושוב צאתי לירושלים.

רדב"ז הלכות מלכים פרק ה הלכה ז

The Radvaz addresses the case of the Rambam who moved to Egypt to stay. He answers that he was forced to stay due to his position as doctor to the sultan. The Radvaz, who himself lived in Egypt, argued that he was also forced to stay there due to his leadership and Torah teaching responsibilities to the community. Since he was intent on return to Yerushalayim he considered himself to be 'da'ato lachzor' - intending to leave Egypt.

38. וכדתניא: המספר קומי הרי זה מדרכי האמורי, אבטולמוס בר ראובן התירו לו לספר קומי, מפני שהוא קרוב למלכות; של בית רבן גמליאל התירו להם לספר בחכמת יונית, מפני שקרובים למלכות.

בבא קמא פג.

Chazal explicitly permit certain individuals to transgress halachot - such as haircuts which were darchei emori and speaking Chochmat Yevanit, since they need to do so as part of their duties to the king.⁵¹

39. ואומר אני שהיום בעונותינו נמצא כמה איסורין מפורסמין ואין רוב העם שמים על לב, ואין לומר על רובן טעם של התר אלא משום קים לן וכן הדר בארץ מצרים שעובר שלשה לאוין. ושמעתי במצרים מפי ה"ר שמואל ז"ל אחד מבני בניו של הר"ם במז"ל, שכשהר"ם ז"ל היה חותם שמו באגרת שלוחה היה מסיים, 'הכותב העובר בכל יום שלשה לאוים. פלוני'. אמרתי לו דרך חצי נחמה שמא הרב ז"ל היה מוכרח לעמוד שם שהרי היה רופא למלך מצרים, וכענין ששנינו סוף פרק מרובה (ב"ק פג.) באבטולס ב"ר ראובן שהתירו לו לספר קומי מפני שהיה קרוב למלכות. ויש מפרשים שמה שאסרה תורה לשוב בדרך הזה עוד, אינו אלא על דרך המדבר ים סוף.

ספר כפתור ופרח פרק ה'

Famously, R. Ishtori Haparchi (14th century Eretz Yisrael) wrote that he was told by the Rambam's grandson that the Rambam signed every letter 'the one who is breach of 3 Torah prohibitions every day.' His response by way of consolation was that the Rambam was forced to stay in Egypt due to his obligations to the sultan. He also suggests the answer we saw above - that the prohibition may only apply if one travels from Israel to Egypt⁵².

40. לשאלת עתונאים דתיים, האם מותר לעתונאים מישראל לנסוע למצרים כדי לעמוד מקרוב ולדווח על המשא ומתן לשלום בדיוני ועידת קהיר?

..... והדברים תמוהים מאד - לא יאומן כי יסופר! כי חלילה שרבינו הרמב"ם יעבור על איסורי תורה, ואף אם נאמר שהרמב"ם היה אנוס להשאר במצרים בהיותו רופא המלך והשרים, על כל פנים לא יתכן שיכתוב במו ידיו שהוא עובר על איסורי תורה, [ובאמת שכמה אחרונים סירבו להאמין סיפור זה על הרמב"ם יען בידינו כמה אגרות מרבינו הרמב"ם, ולא מצאנו חתימה כזאת כלל ועיקר ע"ש. גם הגאון רבי אליהו ישראל אב"ד מצרים, בתשובה שהובאה בספר אבן ספיר (מאמר חיקור דין סימן י"ב, דף ל"ז ע"א) כתב על דברי הכפתור ופרח 'ומי יאמין כי איש קדוש כרבינו הרמב"ם המפורסם וידוע שבכל מה שכתב בחיבוריו, הוא נאה פוסק ונאה מקיים, ואיך יתכן שיכתוב העובר על שלשה לאוין בכל יום!! הא ודאי אויבים הוא דאפקוה לקלא וכו'. גם הגאון הראשון לציון רבי דוד חזן בספר ישרי לב (חלק יורה דעה מערכת ישיבת ארץ מצרים, דף י"ז ע"א) כתב 'ואין להאמין לדברי האומרים שהיה חותם באגרותיו העובר בשלשה לאוין, דהא ודאי בדוּתא היא' ע"ש].

50. While it is indeed true that Cairo was founded as a city by the Moslems well after ancient times, the area around Cairo was very much part of ancient Egypt, with Memphis and Heliopolis close by. However, the wording of the Ritva (above) focused on the distinction between the old cities of ancient Egypt and the new. Also, Cairo was founded on the EAST bank of the Nile whereas Memphis was on the WEST bank. We saw above that some mefarshim understand the Nile as the border of halachic Eretz Yisrael, which would mean that there was a very large distinction between the two banks. However, Heliopolis, a major city in ancient Egypt is also on the east bank.

51. This is rules as halacha - see Mishne Torah Hilchot Avoda Zara 11:1 and Shulchan Aruch YD 178:1.

52. In fact, this is indeed what the Rambam did following his short time living in Eretz Yisrael!

שאיסור זה אינו נוהג בתושבי מצרים שבזמן הזה, מפני שאין דעתם להשתקע שם לצמיתות, והסתמך על דברי הרדב"ז הנ"ל ... ואם כן הדבר ברור שעתונאי ישראל היוצאים למצרים לזמן מסויים, על מנת לחזור לישראל, אין בנסיעתם למצרים שום חשש איסור כלל.

שר"ת יחזה דעת חלק ג סימן פא

Rav Ovadia Yosef was approached in 1977⁵³ by religious reporters who were sent to Egypt to cover the peace talks. Rav Yosef, like many others before him⁵⁴, did not accept the story about the Rambam's signature⁵⁵. We have many original manuscripts in the Rambam's own hand writing and none bear this phrase. Rav Yosef rules like the Radvaz that the prohibition is only to settle in Egypt so there is no concern for a reporter to travel there with intention to return to Israel.

41. ... ולפיכך יש לדעת שכל עיר מערי האומה הנוצרית שיש להם זה צומה, ראונו לומר בית תפילתם, אשר הוא בית עבודה זרה בלא ספק, הרי זו העיר אין מותר לעבור זה בכוונה, וכל שכן לדור זה. אבל ה' מסרנו צדיקהם עד שנדור בעריהם בעל כרחנו, לקיים ייעודו הרע ועצדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן. ואם זה הוא דין העיר, קל וחומר לדין בית עבודה זרה עלאמו, שכמעט אסור להציע בו, וכל שכן לקרצ חליו, וכל שכן להיכנס חליו.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת עבודה זרה פרק א משנה ד

*For Rambam, living in a city which contained a church is prohibited unless one is forced to do so!*⁵⁶

- On that basis, some commentators suggest that living in Egypt was a better option for the Rambam than others⁵⁷, even if there was also a questionable prohibition involved.

42. Ibn al-Qifti wrote: "They [members of the ruling dynasty] wanted to employ [Musa ibn Maymun] along with other physicians and to send him to the kings of the Franks in Ascalon. For [the king] had requested that [the Egyptians] send him a physician. They chose [Musa ibn Maymun], but he adamantly refused [to perform] this service or to go along with this arrangement."

Kraemer, 'Maimonides, The Life and World of One of Civilization's Greatest Minds', p. 160

G] PROHIBITIONS ON VISITING SPAIN AND GERMANY

- After the expulsion from Spain some suggested that there was a cherem on visiting Spain.
- Similarly, after the Holocaust some people suggested there should be a cherem on visiting Germany.
- Rav Kook wrote⁵⁸ that he was not aware of a clear cherem against visiting Spain, and that it could not be more serious than the prohibition regarding Egypt which only prohibited permanent settlement and not visiting.
- R. Meshulem Roth⁵⁹ ruled⁶⁰ that there should be no cherem on visiting Germany. Even the halachic prohibitions concerning settling in Egypt proved too difficult for many communities. A decree not to even visit Germany would be something that the community could not uphold and would cause an obstacle and a violation of kavod haTorah.

H] CONCLUSION

- According to many poskim, a short trip to Egypt with a view to return to Israel would not be prohibited as a specific concern of 'returning to Egypt'.
- However, the general halachic question of whether it is permitted to leave Israel for chu'l would still apply.⁶¹
- Nevertheless, since there are halachic views which would still consider this a concern it seems correct to avoid Egypt as a vacation option if there are other choices.⁶²
- Settling permanently in Egypt would be halachically problematic, especially in light of the large return of Jews to Eretz Yisrael.

53. The teshuva appeared in the Adar 5738 issue of the Sephardic Torah journal *Or Torah*.

54. R. Yerucham Fischel Perlow, in his commentary to Kaftor va-Ferach (p 184b) cites R. Ya'akov Emden's incredulity in questioning the authenticity of this report.

55. Indeed, the Rambam held this to be one prohibition and not three, which casts serious doubt on the report. See Pirchei Tzion (p184) who suggests that, if the Rambam wrote this, he may have meant that he was in breach of a Torah prohibition that was so serious that it was repeated three times in the Torah!

56. See also Mishne Torah Hilchot Avoda Zara 9:9-12.

57. The Rambam was not able to live in Muslim Spain or Morocco. Almost all other options were lands controlled by Christians. Pirchei Tzion (p184) argues that the Rambam held that living in a town where there was avoda zara is a Torah prohibition which is more serious than that of living in Egypt.

58. Iggerot HaRaaya 2:632.

59. 1875-1962. R. Roth was a judge on the Beit Din in Yerushalayim.

60. Shu't Kol Mevasser 1:13

61. See <https://rabbimanning.com/wp-content/uploads/2022/03/Leaving-Eretz-Yisrael.pdf> for more sources on this.

62. It is not clear if Sharm El-Sheik and other Sinai destinations are actually within the prohibited area of Egypt. From the account of Yetziat Mitzrayim it certainly sounds like the Sinai Peninsular is NOT part of Egypt.